

Весна П. Цвијетиновић¹
Технолошки факултет Зворник
Универзитет у Источном Сарајеву

DOI 10.7251/NSK1802029C
UDK811.111'373.45:811.163.41
Прегледни рад

О НЕКИМ АСПЕКТИМА ЕНГЛЕСКОГ У СРПСКОМ

Апстракт: Рад се бави разматрањем позитивних и негативних аспеката контакта између енглеског и српског језика, узимајући у обзир, пре свега, језичку димензију утицаја, али исто тако и лингвистичке чињенице и чињенице. Ставови према последицама контакта са енглеским језиком који има статус глобалног варирају у најширем распону, од оних који у први план истичу потребу људи за несметаном комуникацијом, јачањем веза и сарадњом између нација, до оних који сматрају да присуство енглеског језика представља озбиљну претњу по домаћи језик и културни идентитет нације. Оно што представља позитиван утицај су примери у којима присуство англицизама у српском језику доводи до богаћења вокабулара, усложњавање односа синонимичности, као и чињеница да откривање начина на који се повратна спрега између језика, стварности и мишљења огледа у једном језику може да утиче на сагледавање комплексних узајамних односа између сопственог језика и мишљења, па и на проширивање сопствених когнитивних капацитета. Као негативни елементи утицаја енглеског на српски наводе се примери неоправданих англицизама који захваљујући инерцијском карактеру теже да потпуно потисну домаћи израз, те претерано коришћење англицизама код одређених група или у одређеним сферама и лош квалитет превода са енглеског на српски језик. Стога би било погрешно судити о присуству енглеског у српском као нечему а priori лошем и тежити потпуној чистоти српског језика. Уместо тога, требало би путем подизања квалитета образовања, преводилачке и издавачке делатности, као и адекватног језичког планирања, штетне последице лоше праксе у употреби тзв. „англосрпског“ свести на минимум.

Кључне речи: англицизми, српски језик, језички контакт, глобализација.

Увод

Живимо у доба глобализације. Не постоји сфера у којој се ова појава није манифестовала или оставила значајан траг, од економије, индустрије, преко политике, уметности, науке, образовања, медија, све до међуљудских односа и свакодневног живота. Појам глобализације се најчешће доводи у везу са економским односима. Полазећи од економског аспекта, Мајкл М. Вајнштајн [Michael M. Weinstein] тврди следеће: „глобализација се односи на процес – развијање економских интеграција путем интензивније трговине, страних улагања

¹vesnac21@gmail.com

и миграција”² (Вајнстајн, 2005, стр. 10). Међутим, у данашње време се овај појам посматра са различитих аспеката. У хиндуистичком учењу, на пример, феномен се одређује у ширем контексту културе, религије и духовности и истиче се да је „глобализација у суштини процес драматичног и драстичног смањења раздаљине и изолованости путем електронских медија и других моћних средстава комуникације”³ (Brahmeshanada, 1999, стр. 15). Ако се посматра уопштено, може се рећи да глобализација представља интегрисање или ширење трговине, капитала, робе, технологије, услуга, знања, информација и људских ресурса, културе и начина живота на глобалном нивоу.

Иако се о појму глобализације интензивно дискутује тек у протеклих неколико деценија, не може се тврдити да је овај феномен творевина модерног човека. Утемељена у људској потреби за истраживањем, освајањем непознатог и доминацијом над њиме, али и у тежњи ка уједињењу, зближавању и поистовећивању, глобализација је присутна на историјској сцени од давнина, ма колико примитивни били њени облици. Међутим, механизми који у протеклих неколико деценија покрећу процес глобализације као и размере самог процеса у потпуности предствљају нешто ново, до сада невиђено у људској историји, и као такви чине погодну основу за бројне дискусије, сукобе мишљења, па чак и сукобе других врста. Колинс [Collins] у чланку „The Pros and Cons of Globalization” (2015) као предности наводи веће шансе за економски развој, јачање конкуренције, отварање радних места, смањење цена, унапређење демократије и људских права, размену информација и приближавање култура, јачање толеранције. Са друге стране, негативни аспекти које аутор наводи односе се на продубљивање јаза између богатих и сиромашних, богаћење и све већи утицај мултикорпорација не само у домену финансија, већ и у доношењу политичких одлука, избегавању пореза, избегавању одговорности за еколошке катастрофе, друштвену неједнакост, нехумане радне услове, експлоатацију, ширење заразних болести и трговину људима. У сваком случају, и заговорници и противници глобализма су свесни да се глобализација не може заобићи – она је попут „економског цунамија који заплъскује читаву планету (...) попут снежне лавине (...) која се не може зауставити, већ човек у њој само може пливати и надати се да ће остати на површини”⁴ (Collins, 2015). Она представља веома комплексну

² „In general, globalization refers to a process—an evolution of closer economic integration by way of increased trade, foreign investment, and immigration” (вп). Скраћеницу „вп” у раду треба тумачити као „властити превод”.

³ „Globalization is essentially a process of dramatic and drastic reduction of distances and isolation by electronic media and other powerful means of communication” (вп).

⁴ „... tsunami that is sweeping the planet [...] snow avalanche, you can’t stop it – you can only swim in the snow and hope to stay on top” (вп).

појаву, чије последице није лако сагледати, а још теже је предвидети будуће правце њеног развоја.

Један од најважнијих аргумената „антиглобалиста” односи се на то да се под плаштом глобализације заправо скрива промовисање интереса најмоћнијих сила у свету. Сједињење Америчке Државе, као водећи војно-политички и економски фактор у свету, већ неколико деценија остварују доминацију и у осталим сегментима друштва (академске и научно-истраживачке делатности, напредне технологије и поједине научне области). Међутим, најизразитија доминација односи се на домен културе, што се огледа у све учесталијој употреби израза „американизација”, „мекдоналдизација” или „кокаколизација” који са собом носе снажне негативне конотације, подвлачећи агресивни, неоколонијалистички карактер утицаја на мање нације.

Ширење енглеског језика несумњиво је последица и једна од многих манифестација процеса глобализације као основног обележја савременог друштва. У исто време, енглески језик се може сматрати и моћним инструментом глобализације, с обзиром на чињеницу да овај феномен не би био могућ без несметане комуникације између најудаљенијих и најразличитијих народа и сфера. Доминација енглеског језика у комуникацији на глобалном нивоу, као и двосмерни однос према глобализацији, довели су до тога да је велики део истраживања у области примењене лингвистике, али и ширих језичких и ванјезичких дисциплина, током последњих неколико деценија, посвећен управо статусу енглеског језика, а посебно његовом утицају на остале језике.

Овај рад представља покушај да се допринесе сагледавању проблематике присуства енглеског језика као глобалног у српском језику, тј. позитивних и негативних аспекта утицаја енглеског на српски. Како бисмо говорили о утицајима који језици врше у контакту, морамо се најпре осврнути на нека важна обележја језика као појаве, као и на основне појмове који су значајни са аспекта контактне лингвистике. Како је језик неодвојиви део људског друштва, настао из потребе за остваривањем комуникације међу људима, то би било неправедно занемарити и ванјезичке аспекте односа између енглеског и српског, у смислу тога какве то предности или мане енглески језик може да донесе како друштвеном животу појединца, тако и широј заједници.

Однос језика и глобализације

Упоредо са процесом глобализације у свету је расла потреба за универзалним језиком као средством комуникације, међународне сарадње, међусобног разумевања и зближавања. Чиниоци који доводе до установљења неког језика као универзалног нису лингвистичке природе, већ напротив, друштвено-политичке. Кристал [Crystal] у свом делу *Енглески као глобални језик (English as a Global Language)* тврди да „језик по традицији постаје међународни језик из једног основног разлога – моћи његовог народа— нарочито његове

политичке и војне моћи”⁵ (1997, стр. 9). О томе постоји свеопшти консензус, а бројни примери из историје поткрепљују такав став. Аутор тврди да је грчки постао језик међународне комуникације на Блиском Истоку пре 2000 година захваљујући „мачевима и копљима којима су витлале војске Александра Великог”⁶ (Crystal, 1997, стр. 9), док се латински проширио захваљујући римским легијама (ибид.). Енглески језик као *lingua franca* данашњице није изузетак – његова доминација започела је британским империјализмом, али се проширила захваљујући индустријској револуцији, економској експанзији Велике Британије најпре, а затим и САД, развоју нових технологија нарочито у области комуникације и саобраћаја, развоју трговине, медија, индустрије забаве и интернета.

Чињеница је да се, захваљујући колонијализму и миграцијама, енглески језик као матерњи говори у великом броју земаља. Међутим, сам број говорника енглеског као матерњег као и број држава у којима се енглески говори као матерњи, није довољан да би се обезбедио статус глобалности. Статус глобалног језика стиче се тако што језик поприма посебну улогу у свим земљама (Crystal, 1997, стр. 3) јер постоји изражена потреба да се усвоји као ресурс за читав живот. То се може постићи на два начина. Први од њих се односи на чињеницу да у великом броју земаља енглески језик има статус другог језика (*English as a second language*, скр. ESL), а други на то да у већини земаља у свету енглески има статус примарног страног језика (*English as a foreign language*, скр. EFL). Енглески као други језик се говори у оним државама у којима има статус „службеног језика”, језика званичних институција, администрације, власти, судства, образовања и медија, а процењује се да је такав случај у преко седамдесет држава (Crystal, 1997, стр. 4). Са друге стране, енглески добија примат као најзаступљенији страни језик у многим земљама – њих преко стотину према Кристалу (1997) – а разлози су вишеструки, од традиционалних историјских веза, преко потребе за унапређењем сарадње и комуникације са другим државама на плану економије, трговине, пословања, академског усавршавања, културолошких контаката, развоја и размене технологија.

Однос ова три домена енглеског језика се у литератури представља у виду концентричних кругова – први круг, или „језгро” (енг. core), чине говорници којим је енглески језик матерњи, други, тј. средњи круг, се односи на говорнике енглеског као другог језика, а трећи на говорнике енглеског као страног језика. Међутим, овакав модел многи аутори сматрају превазиђеним. Уместо њега, модел три круга која стоје један поред другог који је 1997. предложио Градол [Graddol]

⁵ „A language has traditionally become an international for one chief reason– the power of its people—especially their political and military power” (вп).

⁶ „... swords and spears wielded by the armies of Alexander the Great“ (вп).

сматра се погоднијим за описивање трендова који ће у будућности одређивати судбину енглеског језика и његових говорника. Предвиђа се да ће се број говорника енглеског као другог језика померати према унутрашњем кругу на основу тенденције да ће многи говорници који користе енглески као званични језик почети да га користе као вернакулар. Такође, постоји тенденција да ће се говорници енглеског као страног језика померати ка другом кругу.

Разлози које смо набројали сведоче о блиској повезаности процеса глобализације са појавом доминације енглеског језика, у тој мери да се глобализација сматра њеним основним узроком, али и, супротно од тога – језик се сматра инструментом глобализације, тј. језик „може да омогућава остварење глобализације” (Билбија, 2015, стр. 21). Као што је то случај са процесом глобализације, брзина развоја и промена које се тичу статуса енглеског језика као доминантног, али и положаја осталих језика у свету, је запањујућа. Кристал (1997, стр. 28) запажа да смо се „у току тек нешто више од једне генерације померили од ситуације у којој је светски језик био теоретска могућност, до ситуације у којој је он очигледна реалност”⁷ (вп). Користи које већина људи у свету има од уклањања језичких баријера и омогућавања несметане комуникације у виду глобалног језика су неоспорне. Међутим, због чињенице да се глобална доминација енглеског језика одвија таквом незапамћеном брзином, те да у исто време представља и узрок и резултат огромних промена на друштвено-политичком пољу, оштре реакције и противљења су незаобилазна. Најоштрије критике доминантног статуса енглеског језика долазе из редова пуриста, тј. оних који се чврсто залажу за очување „чистоте“ језика јер сматрају да свака промена представља претњу по његов опстанак. Поред тога, неки аутори (в. Phillipson, 1992) у експанзији енглеског језика виде наслеђе колонијализма и продужену руку империјализма, који не само да испољава тенденцију ширења на штету положаја других језика чиме се директно доводи у везу са рапидним опадањем броја језика у свету, већ представља оружје политике хегемонизације које омогућава доминацију богатих над сиромашним. Из ових редова потиче и тумачење статуса енглеског језика као „језичке униформности која гуши интелектуалне и духовне слободе и представља претњу по културне и креативне вредности”⁸ (Haut Conseil de la Francophonie 1986, стр. 341 цитирано према Phillipson, 1992, стр. 36).

Оваква опречност ставова по питању односа енглеског језика према другим језицима обележила је последњу деценију двадесетог века и несумњиво

⁷ „Within little more than a generation, we have moved from a situation where a world language was a theoretical possibility to one where it is an evident reality“.

⁸ „...linguistic uniformity which is intellectually and spiritually cramping and a threat to cultural and creative values“ (вп).

допринела буђењу разних покрета за очување језичких права, неговање мултикултуралности и мултилингвализма и успоравање темпа којим језици нестају. Дугорочно језичко планирање које би имало за циљ бригу о локалним језицима, а да се у исто време омогући приступ енглеском језику као глобалном ресурсу, стога представља једну од приоритетних потреба данашњице.

Променљивост језика као последица језика у контакту

Да бисмо говорили о утицају неког језика на други, морамо имати у виду неке основне чињенице у вези са својствима језика и језичких феномена уопште. Једно од фундаменталних обележја језика уопште је променљивост. Сви језици се мењају кроз историју, а променама су подложни сви аспекти језичке структуре-фонолошки, морфолошки, лексички, синтаксички, семантички и прагматички. При томе, брзина и интензитет самих промена нису уједначени по нивоима, па се може рећи да су најчешће и најочигледније промене на плану лексике, које се понекад могу уочити и у распону од две генерације, док се промене у осталим нивоима одвијају знатно спорије. Одговор на питање зашто долази до промена у језику је комплексне природе. Фактори који утичу на промене могу бити спољашњи, при чему се тичу природе људског друштва, или унутрашњи, у вези са природом структуре језика. Оно што је карактеристично за оба типа је чињеница да их је тешко предвидети.

Промене у језику су неизбежне. Здравих језици, тврди Кристал (2003, стр. 39), увек нешто позајмљују од других језика. Енглески језик није у томе изузетак. Кроз историју енглеског језика, значајан фактор језичких промена и еволуције представљао је управо контакт са различитим културама – најпре келтском и римском, затим скандинавском и француском. Еволуција самог енглеског представља доказ да контакт између језика не мора нужно да доведе до угрожености језика и да се сагледавање проблема нестајања језика мора посматрати из више углова. При разматрању језичких промена важно је анализирати када је појављивање или нестанак неке форме пример за промену какву доносе уобичајени сусрети између језика, а када за његово слабљење. Обим, степен, брзина и квалитет промена могу да дају назнаке тога да ли језик угрожен, или се нормално развија, на тај начин да ће код угрожених језика већи број одлика у свим нивоима бити на удару у исто време, промене ће се одвијати брже и одвијаће се у истим правцу (Кристал, 2001, стр. 40).

У новије време је велики део истраживања у домену лингвистике посвећен испитивању промена у језику које настају као резултат језика у контакту. Вајнрајх (Weinreich, 1968, стр. 1) тврди да се за два језика каже да су у контакту уколико их исте особе користе наизменично, а сама пракса наизменичног коришћења назива се билингвалност. Према Р. Филиповићу (1986), језици долазе у контакт у

у процесу језичког посуђивања као и у процесу усвајања страног језика. У овој проблематици важно је, такође, дефинисати и појам интерференције који се може посматрати као „пример одступања од норми било ког од два језика до којих долази у говору билингвала које настају као резултат познавања више од једног језика, тј. као резултат језика у контакту”⁹ (вп). Иако се утицај једног језика на други најчешће повезује са појмом позамљеница, многи аутори сматрају да однос између језика не би требало сводити на пуко позајмљивање, тј. додавање новог елемента у инвентар неког језика, већ треба нагласити да долази и до реструктурирања језичких образаца, односно промена у систему језика који трпи утицај.

Контакт између енглеског и српског

Енглески и српски језик ступају у контакт првенствено у процесу усвајања енглеског језика као страног језика. Међутим, како је степен изложености утицају енглеског језика рапидно порастао захваљујући глобализационим трендовима, може се говорити и о порасту броја примера билингвалности унутар популације младих људи, тј. појави паралелног усвајања српског и енглеског као равноправних језика са становишта степена усвојености.

Да бисмо говорили о утицају енглеског језика на српски на лексичком нивоу, потребно је најпре да дефинишемо појам англицизма. Рудолф Филиповић (1990, стр. 17) на пример даје следећу дефиницију: „Англицизам је свака ријеч преузета из енглеског језика која означава неки предмет, идеју или појам као саставне дијелове енглеске цивилизације; она не мора бити енглеског поријекла, али мора бити адаптирана према саставу енглеског језика и интегрирана у енглески вокабулар”. Милан Вујаклија тврди да су англицизми „ријечи преузете из енглеског језика и прилагођене српском језику. Англицизми спадају у српске ријечи страног поријекла. Англицизам у српском језику је извјесна особина енглеског језика која је пренесена у српски језик” (Вујаклија, 1980, стр. 47). Твртко Прћић термин „англицизам” тумачи двојачко: као лексичке јединице (тј. речи и афиксе) које су или преузете из енглеског језика у српски или се у српском јављају подстакнуте утицајем енглеског језика, а изворно су најчешће латинизми (2004, стр. 14). Можемо стога закључити да су англицизми лингвистичке јединице (најчешће лексичке) пренесене из енглеског језика у српски језик уз различит степен адаптације.

У зависности од степена адаптације можемо говорити о домаћим речима страног порекла у случају када су речи потпуно одомаћене и незаменљиве, о

⁹ „Those instances of deviation from the norms of either language which occur in the speech of bilinguals as a result of their familiarity with more than one language, i.e. as a result of language contact” (Weinreich, 1968, стр. 1).

позајмљеницама као оним речима код којих је адаптација поодмакла, и на крају о туђицама, као оним речима које се још увек нису уклопиле у систем језика примаоца и које „можда нису ни потребне” (Бугарски, 1991, стр. 136). Још једно важно својство англицизама је и оправданост. Прћић (2004, стр. 120) наводи детаљну класификацију према следећој скали степена оправданости: 1. сасвим неоправдане англицизме 2. неоправдане англицизме 3. условно оправдане англицизме 4. оправдане англицизме 5. сасвим оправдане англицизме. Такође, аутор (2004, стр. 115) говори да је могуће разликовати очигледне, сирове и скривене англицизме, у зависности од њихове обличке реализације у српском језику.

Позитивни аспекти енглеског у српском Лингвистички аспекти

Богаћење речника. Понекад се реч позајмљује из енглеског језика зато што у српском језику једноставно не постоји тај термин. То је најчешће случај када појави елемент који представља потпуну новину као сегмент реалности, тако да у језику постоји „упражњено место”. Најбржи начин да се оно попуни јесте да се преузме назив из језика из чије културе је и сама новина дошла. У том случају се обogaћује речник језика примаоца, па се позајмљивање не може сматрати негативном појавом која нарушава његову чистоту. Примера оваквог позајмљивања из енглеског језика је много, управо због улоге Велике Британије и Сједињених Америчких Држава у индустријској револуцији и обликовању савременог начина живота.

Најбројније су позајмљенице у сфери научних дисциплина које се најбрже развијају. У данашње време то су најпре информационе технологије и комуникација, медицина, генетички инжењеринг, менаџмент и банкарство. Тако на пример оправдано користимо следеће речи: софтвер, хардвер, хардиск, бит, бајт, интерфејс, дисплеј, монитор, лаптоп, интернет, портал, сервер, пиксел, тајмкод, кодер, декодер, кликнути, слајд, фајл, модул, модем, апликација, даунлодовати, атачмент, роминг, припејд, постпејд, имејл, линк, сајт, блог.

У медицини, фармакологији, биологији небројено је примера англицизама латинског порекла које су се раније одомаћиле (нпр. васкуларни, рефлекс, гликолиза, глотис, трансплантација, да набројимо само пар). Новији термини су такође веома заступљени, нарочито ако је ријеч о називима техника, анализа, метода: стент, графт(инг), PCR анализа, Southern Blotting, Northern Blotting, биplot анализа, прекурсор, анксиолитици, вазодилатори, полипрагмазија, АТЦ систем, скрининг, палијативна или супортивна терапија, bootstrap подршка, стејцинг, маркер.

Област економије, банкарства и менаџмента такође обилује оправданим англицизмима: брокер, лизинг, маркетинг, менаџерт, холдинг компанија, инпут-оутпут анализа, револвинг кредити, мерчендајзинг, инкубатор, индорсирање, левериц, стејкхолдери, кластер, мерцер, франшиза, оф-шор компанија.

Нису само научне дисциплине домени у којима је дошло до развоја иновација. Примера је пуно и у области поп културе, музике, нарочито музичких праваца, козметике, моде, спорта и других области друштва. Тако се оправданим англицизмима могу сматрати следећи примери: рокенрол, панк, гранџ, рок, поп, реп, техно, хипхоп, мејнстрим, алтернативни рок, денс, саксофон, диџеј, евергрин, ЦД плејер, маскара, ајлајнер, хајлајтер, бронзер, пудер, коректор, апликатор, гел, кардиган, пончо, тренд, каубојке, ретро, винтиџ, скејтборд, тенис, меч, гем, сет, брејк, форхенд, бекхенд, фудбал, рагби, тајм-аут, корнер, фаул, офсајд, гол-аут, индирект, пенал, голман, тим, бек, фаворит, бејзбол, фитнес, параглајдинг, ватерполо, бодибилдинг, тренинг, нокаут, боксер, спринт, кикбокс, сурфовање, бестселер, милкшејк, хотдог, викенд, тинејџер.

Англицизми могу да допринесу богатству лексичког фонда спрског језика, а тиме и његовој изражајности, чак и када ступају у односе синонимије са домаћим изразима. Израз „синоним” се односи на речи различитог облика, а истог значења (Бугарски, 1991, стр. 140), тј. на речи које припадају истој граматичкој врсти, а које деле исто основно (дескриптивно) значење те су стога упоредиве међусобно заменљиве у извесним контекстима (Прћић, 2006, стр. 530).

Примери потпуне синонимије у језику су врло ретки. Најчешће је реч о синонимијским паровима или скуповима који имају исто референцијално или денотативно значење, али се у мањој или већој мери разликују по експресији, конотацији, колокацијској вредности или домену употребе. Такав однос је присутан и унутар синонимијских парова или скупова сачињених од домаће рећи и англицизма. Мање-више равноправно се употребљавају следећи парови синонима: очигледан–евидентан, важећи–валидан, учесталост–фреквентност, брз–рапидан, напредак–прогрес, исти–идентичан, званичан–официјелан/формалан, међународни–интернационалан, одвајање–сепарација, одговарајући–адекватан, прилагођавање–адаптација, новина–иновација, исправка–корекција, бољитак–просперитет, доброћудни–бенигни, изражајност–експресивност, смањење–редукција, ратоборан–милитантан, сукоб–конфликт, војска–армија, рачунар–компјутер, рачунање–калкулација, позориште–театар, осећање–емоција, појединачан–индивидуалан, чудовишан–монструозан, законит–легалан, веродостојност–кредибилитет, маштовит–имагинативан. Треба напоменути да су међу овим примерима присутни и примери интернационализма, тј. речи које су заступљене у многим језицима због глобалног статуса енглеског језика. Општа је тенденција да се англицизам употребљава чешће у формалном говору, или научном-стручном регистру.

Приликом усвајања стране речи између синонима може да дође и до раслојавања значења по хијерархијској линији. Другим речима, англицизам може да добије додатна семантичка обележја, што значи да ће његово значење бити уже, прецизније, суптилније у односу на домаћи израз. Однос између домаће речи и англицизма постаје комплекснији, будући да се поред синонимијског односа развија и хипонимијски. При томе домаћа реч постаје хипероним, или реч

општије значења, и обратно, англицизам се понаша као хипоним, тј. подређени члан скупа са специфичнијим значењем. Прџић (2006, стр. 532) овакав хибридни тип семантичког односа назива хипосинонимијом и наводи следеће примере: компјутер – лаптоп, конкурс – тендер [конкурс за пружање услуга, испоруку робе, откупљивање предузећа], воћни сок – дјус [сок од поморанце], плескавица – хамбургер [плескавица од говедине/јунетине], шницла – стејк [телећа шницла, на жару], емисија – шоу [забавна емисија], директор, шеф – менаџер [успешан], сланина – бекон [месната сланина]. Њима бисмо могли да придружимо следеће примере: куповина – шопинг [куповина у шопинг центрима, обично одеће, обуће, модних детаља, козметике, итд.], продавница – драгстор [продавница хране и других производа отворена до касно у ноћ]¹⁰, машинерија – инжињерија [род у војсци]¹¹, слика, одраз – имиџ [представа који други имају о нама, стил, репутација]. Оваквим диференцирањем значења доприноси се изражајности српског језика, што представља позитиван утицај енглеског језика на српски језик.

Однос између језика и мишљења. Да ли мишљење одређује језик, или језик одређује мишљење? Комплексност односа између језика и мишљења одавно представља предмет дискусије међу лингвистима, филозофима, психолозима. Традиционално схватање да мишљење претходи језику, и да представља „рухо“ или „оруђе“ језика током времена показало се као мањкаво. Супротан став, да језик одређује мишљење, доведен је до екстрема у облику лингвистичког детерминизма као најсмелије верзије Сапир-Ворфове хипотезе. По овој теорији, категорије и дистинкције сваког језика обликују начин на који се перципира и анализира стварност, а разлике између језика представљају разлике између концептуалних тумачења стварности. Пошто сваки језик описује појединачне субјективне реалности његових говорника, то би значило да превођење између два језика теоретски није могуће. Данас, међутим, већина научника заступа умеренију верзију ове хипотезе, тзв. језички релативизам, по коме језик утиче на извесне типове когнитивних процеса.

Научници се слажу око тога да свачији матерњи језик бар у неким тачкама одређује начин виђења стварности. На пример, начин на који човек посматра боје, у извесној мери би се разликовао у зависности од тога да ли је он по рођењу припадник неког европског народа, или, са друге стране, припадника индијанског племена Навахо. Слично томе, постоје извесне разлике и у начину на који говорници којима је енглески језик и они којима је матерњи српски посматрају појаве у стварности. При учењу енглеског језика као страног језика, наши ђаци се

¹⁰ У америчком енглеском, одакле је узет, *drugstore* има првенствено значење „апотека“ док у Европи има значење „продавница хране и других производа отворена до касно у ноћ“.

¹¹ Чешће се у војном жаргону сусреће облик „инжињерија“, мада би правилније било „инжењерија“.

врло брзо сусретну са појавама које им делују нелогично. Како то да uncle може дас значи и стриц и ујак и теча, да ја siser-in-law и свастика, и снаја и заова и јетрва? Како је могуће да једна радња буде истовремено и прошла и садашња, па енглеске реченице у садашњем перфекту преводимо понекад нашим презентом, а понекад прошлим временом? Зашто реченицу: Питао ме је како се зovem преводимо као: He asked me what my name wasy, уместо: He asked me what my name is. Ове „нелогичности” представљају велики изазов у настави страних језика, али у исто време омогућују приступ другачијем погледу на стварност, излазак из оквира уобичајеног начина размишљања, као и развој интелигенције и когнитивних способности појединца. Коначно, тек упознајући се са другачијим начином мишљења и размишљајући о сличностима и разликама између два језика, добијамо другачију перспективу из које можемо посматрати сопствени језик и постати свесни његове вредности.

Овај проблем је уско повезан са проблемом билингвалности. Питање утицаја који ова појава има на интелектуални и духовни развој билингвалних појединаца одувек је изазивало опречне ставове. У прошлости је преовлађивао негативан став заснован на негативним предубеђењима, који је у први план истицао штетне последице – наиме владало је мишљење да двојезичност доводи до половичног, недовољног усвајања оба језика (тзв. семилингвалности), а као резултат тога и успореног менталног развоја, слабијег успеха у школи, могуће и неких пормећаја у понашању, па чак и тежих поремећаја личности. Данас је, пак, овакав став превазиђен у научним круговима. На ретке случајеве менталних дисфункција код билингвала се у данашње време гледа као на последицу неповољних социјалних околности у којима се билингвал неретко развија, пре него самог билингвизма као таквог.

Нова и модернија истраживања, емпиријска али и теоријска, знатно већу тежину дају позитивном дејству билингвизма као чиниоца који подстиче когнитивни развој, психолошку флексибилност, толеранцију према другом и друкчијем уз сузбијање лингвоцентризма и етноцентризма, ширење интелектуалних хоризоната и друге пожељне карактеристике личности. А има и мишљења да билингвизам сам по себи заправо не делује ни негативно ни позитивно, будући у светским размерима тако обична ствар, те да је то у суштини нека врста потенцијалне додатне способности чији резултати зависе од услова, начина и степена њене реализације.

У прилог тврдњи о позитивном утицају двојезичности на интелектуални развој појединца говори и чињеница да је при учењу језика уопште свакако важи правило „што раније то боље”, као то да се две трећине деце у свету рађа у билингвалној средини, при чему већина њих говори сигурно и течно (Crystal, 1997, стр. 17). Велики број научника се слаже да је билингвалност природна појава, те да се човек рађа са предодређеном способношћу да усваја више језика.

Нелингвистички аспекти

Говорити о језицима у контакту, а не поменути ванјезичке импликације таквог односа било би у најмању руку непотпуно. Будући да је језик изнад свега друштвена категорија, присуство једног језика „у личном простору” неког другог језика неизоставно са собом повлачи и друштвену димензију. Вајнрах (1968, стр. 5) уочава следеће: „Језички контакт је по неким антрополозима само један аспект културног контакта, а језичка интерференција једна страна културног мешања и акултурације”¹².

Синтагма „енглески језик као ресурс” најбоље сажима све предности постојања једног оваквог „додатног језика” (в. Бугарски, 2005, стр. 123–127) на нашим просторима, као и другде у свету. Због глобализованости света у коме живимо, познавати енглески језик у данашње време, значи поседовати у својим рукама вредан ресурс, без кога се не може замислити испуњен живот ни појединца ни заједнице. Усудили бисмо се да приметимо да то што је за претходне генерације значило бити неписмен, то би за следећи нараштај значило не владати енглеским језиком, ако то већ није случај у многим срединама или доменима.

Потреба за слободном комуникацијом у разним сферама савременог живота довела је до ширења енглеског језика као глобалног језика. Он нам омогућава да се на најбржи могући начин повежемо са највећим бројем људи у свету и са најудаљенијим местима у свету. Познавање енглеског језика омогућава тако у исто време приступ културним и цивилизацијским тековинама како народа којима је енглески језик матерњи језик, тако и оних код којих је енглески језик у употреби као други или страни језик. Упознавање са другим културама доводи до зближавања нација, већег међусобног разумевања, толеранције и сарадње, с обзиром на то да ширењем својих духовних граница постајемо отворенији за различитост и, у крајњој линији, свеснији свог сопственог културног наслеђа и идентитета и његове улоге у мултикултуралној глобалној заједници. Без познавања енглеског језика се такође не може замислити ни функционисање једне државне заједнице у оквиру међународних институција.

Може се са сигурношћу тврдити да је енглески језик постао језика знања, науке и технологије током последњих неколико деценија. Ни у једној другој сфери друштва енглески језик није толико добро прихваћен и искоришћен као медијум размене информација, сарадње и професионалног развоја. Резултати једног истраживања још из 1980. године о коришћењу енглеског језика у научним часописима (Crystal, 1997, стр. 111,112) показују да се тај проценат кретао од 67% у области хемије, 69% у области математике, 73% у области медицине све до 85% у области биологије и физике. Према другом истраживању из 1995. године скоро 90% од 1500 научних радова у часопису Linguistic Abstracts било је на енглеском

¹² „Language contact is considered by some anthropologists as but one aspect of culture contact, and language interference as a facet of cultural diffusion and acculturation” (вп.)

језику, док је у области информатике, та цифра још већа. С обзиром на развој технологија у области телекомуникације, тј. појавом интернета, у протекле две деценије, и непрестану тенденцију експанзије енглеског језика као страног и његовог примата и у овом важном сектору, не изненађује да поједини научници говоре о настајању „интелектуалног гета”, као реалној опасности да би се људи могли делити на две класе грађана у будућности – оне који умеју да користе интернет и оне који то не умеју, тј. „Internet literates and illiterates” (Crystal, 1997, стр. 118).

Веома важна димензија учења енглеског језика је она која се односи на економски значај. Постизање успеха једне компаније на локалном, регионалном и нарочито на међународном тржишту зависи у великој мери од могућности приступа што већем броју информација као и од способности комуникације и сарадње на глобалном нивоу, што је готово незамисливо без познавања енглеског језика. Исте импликације важе не само за фирме, већ и читаве државе. Међутим, мора се нагласити да је економски значај посебно уочљив на индивидуалном плану. Данас је готово незамисливо размишљати о запослењу и напретку каријере појединца готово у свим областима и на свим позицијама без овог ресурса. Питање економског значаја усвајања енглеског на тај начин постаје егзистенцијално питање.

Негативни аспекти енглеског у српском Лингвистички аспекти

Доста аутора је склоно да уплив енглеског језика у српски језик сматра појавом са превише штетних последица. Најекстремнија тачка оваквог погледа је пуризам, по чијим заговорницима сваки англицизам представља повреду стандарда српског језика и, у складу са тиме, српски језик треба прочистити од оваквих негативних утицаја. Овакве тежње ка прочишћавању језика и искорењавању свих „неправилности” одувек прате контакте између језика. Ни историја самог енглеског језика у томе није изузетак.

У литератури, ипак, преовлађује нешто умеренији став, такав да се прилив англицизама не посматра искључиво као негативан феномен, већ као појаву која се манифестује у различитим облицима, на скали од потпуне неоправданости до потпуне оправданости. Прћић (2006, стр. 531) који се до сада пуно бавио питањем утицаја англизама и чија се скала степена оправданости углавном користи као основа за доношење суда о англицизмима уопште, као неоправдане англицизме наводи, пре свега, ситуације када англицизам стоји насупрот постојећој домаћој речи којом се одраније изражава дати садржај, тако не доприноси изражајности српског језика нити за њим постоји објективна потреба. Примери овог типа англицизама које аутор наводи су следећи: имплементација према спровођење, хармонизација према усаглашавање, менаџмент према пословодство, руководство, управа; старт према почетак, кастинг према аудиција, кратка прича према

приповетка. Субјективност у оцени може да настане као последица самог процеса адаптације англицизма. Уопштено гледано процес адаптације се одвија кроз следеће етапе: 1) лансирање, тј. опонашање елемената енглеског језика, 2) ширење, или учестало понављање у медијима, и 3) прихватање од стране језичке заједнице (Прпић, 2005, стр. 53 према Тошић, Палибрк, 2015, стр. 64).

Динамичност је, према Прпићу (2006, стр. 532), одлика и синонимијског односа. Чланови скупа се јављају у употреби најпре паралелно, са готово идентичним значењем, али се временом фреквенција употребе диференцира. После тога долази до појаве конкурентског односа између чланова, при чему, по правилу, предност добија англицизам као новији, звучнији, краћи или помоднији члан. Резултат оваквог ривалитета може да буде или потпуно истискивање домаћег елемента из употребе, или код домаћег елемента долази до развоја нове семантичке компоненте, било дескриптивне или асоцијативне. Иако англицизам сам по себи може да делује одомаћено у српском језику и наизглед не смета никоме, према принципу економичности његовом константном адаптацијом у једном тренутку у будућности домаћи елемент ће бити потпуно потиснут из употребе. Може се закључити да ова динамика конкурентских односа представља потенцијално негативан утицај присуства енглеског у српском.

Негативним се може сматрати и утицај који лоши преводи имају на матерњи језик. Примери су присутни код свих врста превода – најизраженији су код превода ТВ емисија, филмова, стручне литературе, па чак код књижевних превода. Веома учестали тип грешака у преводу су примери буквалног пресликавања читавих фраза и реченица у изворном облику чак и у случајевима када постоји одговарајућа дискурсна формула у српском језику. Такав тип англицизама спада у домен прагматике, те поједини аутори називају прагматичким англицизмима. Такви англицизми варирају по форми од узвика до реченица, а јављају се и у виду очигледних, сирових и скривених англицизама. Биљана Мишић Илић и Весна Лопичић (2011, стр. 261–273) наводе, између осталог, следеће примере:

бај-бај, упс, вау, океј адаптирани од енглеских bye-bye, woops, wow, ОК у домену узвика и дискурских маркера,

Шта год! према енглеском Whatever! (док би прикладнији превод био Свеједно! Брига ме!)

Заборави то! према енглеском Forget it! (уместо Није важно! Нема везе! Нема на чему!)

Уживај! према енглеском Enjoy! (уместо Пријатно!)

Причај ми о томе! према енглеском Tell me about it! (уместо Мени кажеш?!)

Могу ли Вам помоћи? према енглеском Can I help you? (уместо Изволите!)

Не могу се више сложити са Вама! према енглеском I can't agree with you more! (уместо Потпуно се слажем!)

У ове примере бисмо додали и веома чест случај буквалног превода енглеске фразе Good job! као Добар посао! уместо прикладнијих формула Браво! Одлично! Свака част! Слично томе, за Well done! се често користи превод Добро

урађено! уместо горе споменутих формула честитања и дивљења. У последњих пар година у српском се потпуно одомаћио израз Велики рат као буквалан превод енглеске фразе *The Great War*, уместо дугогодишњег јединог назива Први светски рат.

Такође се сусреће и пресликавање неких граматичких форми из енглеског језика које нису у духу српског, као на пример: творба придева деривацијом и конверзијом (болнички зелена – *hospital-corridor green*, рубински црвене усне – *ruby-red lips*, *sheep-like creatures*—овколике животиње, *basement apartment*—сутеренски стан, купусне главице – *cabbages*, месарски излози – *butchers' windows*), апстрактни придеви као модификатори апстрактних именица (јефтино осећање – *a cheap feeling*, нежна меланхолија – *gentle melancholy*), буквални превод идиома (Ни у паклу. – *There's no way in Hell*, Извукла сам краћу сламку – *I'd got the short end of the straw*)¹³. Претерана и непотребна употреба пасивних конструкција такође је приметна.

Погрешно преведени лажни парови такође могу негативно утицати на језичку културу говорника српског језика. Примери су следећи: *virtually*=практично погрешно преведено као виртуелно, *eventually*=коначно погрешно преведено као евентуално, *sorry*=примерак погрешно преведено као копија, *sufficient*=довољно погрешно преведено као суфицитарно, итд.

Негативни утицај присуства енглеског у српском посебно је изражен у виду склоности ка претераној употреби англицизама која се може уочити код извесних социолошких група или у одређеним сферама друштвеног живота, као на пример мода. Довољно је само отворити било који модни часопис да бисте се уверили да је присуство англицизама основно обележје језика комуникације. Навешћемо неке примере из једног проја часописа „Космополитен“. Ако се само погледају наслови текстова и рубрика, може се уочити да је далеко већи број на енглеском: *MADE WITH LOVE, MACHY, MACHY, VIBES, FASHION WALL, INSTATREND #SHEETMASK, WHAT'S HOT, PLAYLISTA, MOVIE NIGHT, CHECK IN, BEAUTY, ANTI-AGE OD 9 DO 5, BEAUTY TIMELINE, BEAUTY NEWS, MAKEOVER POSLE RASKIDA, FASHION, OWN IT, MILLENIAL, THE DOLL EVOLVES, DA LI IMATE FOGO? (fear of going out), HIT PROLEĆNI TRENDOVI, HAVAJI PARTI, PRINT OKVIR, ŠTREBERSKI ŠIK OBLIK, GRAFIK RAM, METALIK ODSJAJ, SUPLEMENTI DA ILI NE? SUPER HRANA, KREATIVNI VAJB, MODERAN BIZNIS STIL, MODELS, FITNESS WITH STYLE, SPRING AND KNITWEAR, COPY/PASTE, BODYLOVE, ANTISTRES VEŽBE, LIFESTYLIST, RELAKS PO SVOJOJ MERI*.

Изражена употреба англицизама у овој области има своју комерцијалну сврху. Англицизми сами по себи носе призив новог, модерног, урбаног, атрактивног, а циљна група је претежно млађа популација.

¹³ Наведени примери узети из превода романа „*The Blind Assassin*“ Маргарет Атвуд на српски језик (Атвуд, М. (2003). *Слети убица* (превео са енглеског Горан Капетановић). Београд: Лагуна).

Млади су посебно пријемчиви за све што је ново, модерно упечатљиво и егзотично, што се највише манифестује у њиховом говору. Разлози за то су комплексни и представљају предмет посебних истраживања на плану социологије, психологије, педагогије и других области. Интернет, друштвене мреже, онлајн игре, музика, забава, телевизија, представљају полигон на коме се преплићу садржаји кроз које млади, пре свега, бивају изложени енглеском језику, али истовремено и користе енглески језик у међусобној комуникацији чиме врше утицај на друге. Међу примерима које смо до сада наводили, велики број је оних који се типично употребљавају у жаргону младих. Поред коришћења великог броја англицизама, за ову популацију је карактеристична и употреба великог броја скраћеница, употреба сирових англицизама, одступања у правопису српског језика под утицајем ортографских правила енглеског језика (велико и мало почетно слово, тачка, повлака), изражена граматичка одступања (спој предлога и инфинитива, погрешна употреба предлога, итд). Јелена Стевановић у раду Утицај страних језика на изражавање младих: питање глобализације или недовољно развијене језичке културе (2015) наводи примере вокабулара, граматичких конструкција и ортографских грешака типичних за социолект средњошколаца у Србији: *-сајбер, кеш, денс, фанови, дефинитивно, Требало је да лобира код мајке..., Ја сам 2цоол 4 сцхоол, омиљена торба за понети, много шта за јести, Само сам захвалио за информацију..., Говорим Српски и Украјински, Ради у једној фирми као Архитекта, Борио се да уђемо у Европску Унију, Активиста са Црвеног Крста, На њега су највише утицали Француски песници..., ...из доба 19 века шездесетих година, Умро 1811 у Београду, Дечаче наиван си, „Кренула сам пуном паром” у нове задатке, Радо идем на часове латино-америчких плесова.* Само присуство англицизама као основно обележје жаргона младих само по себи није алармантно, јер жаргонски начин изражавања је одувек био један од начина на који млади могу да изразе своју посебност, бунт против ауторитета, итд. Проблем говора младих данас је много шире природе и указује на неке друге ванјезичке аспекте којима би друштво у целини требало да се бави. То су нпр. проблеми односа количине времена које млади проводе испред телевизијских екрана, компјутера наспрам времена које квалитено могу да проводе са члановима своје породице или бавећи се другим, здравијим или продуктивнијим активностима (спорт, читање, дружење), питања пада система вредности у друштву, квалитета основног и средњег образовања, утицаја медијског шунда, итд.

Нелингвистички аспекти

Противници ширења енглеског језика у првом реду истичу империјалистички карактер доминације енглеског језика. Енглески језик се сматра оружјем којим се пропагирају политички ставови најмоћнијих држава, неолиберализам као једини правац економских односа, изазива све већи економски јаз између богатих и сиромашних држава, и подстиче експлоатацију.

Филипсон [Phillipson] у свом делу *Linguistic Imperialism* (1992) разматра да ли је помоћ великих сила у развојној политици у области образовања и промовисање учења енглеског језика у земљама Трећег света донела добробит сиромашнима или је послужила испуњењу интереса најмоћнијих. Истичући уску повезаност између некадашњег колонијализма и данашње доминације енглеског језика, он каже да је „британска империја уступила место империји енглеског језика”¹⁴ (Phillipson, 1992, стр. 1). Супротстављајући се онима који лишеношћу знања енглеског језика стављају у исти кош са лишеношћу у смислу сиромаштва, глади и болести, он истиче да је економска ситуација у бившим колонијама у којима је енглески други страни језик и даље лоша, те да, иако се енглески језик сматра језиком економског развоја, савремених тенденција, и научног и технолошког напретка, у тим земљама улагање у образовање и наставу енглеског језика није нужно донело свеопшти бољитак.

Језиком као средством манипулације баве се многи аутори. Билбија (2015) истиче употребу „језика са предумишљајем” у медијима са циљем да се неприметно наметне владајућа идеологија. Користе се разне стратегије у говору како би се читалац најпре осећао „укљученим”, равноправним са онима који су привилеговани, а затим да се код њега „произведе пристанак”, тј. да се навикне да некритички прихвата оно што му се кроз медијску комуникацију „сервира” (2015, стр. 21–31).

Један од видова негативног утицаја је акултурација која прати доминацију енглеског језика у некој средини. Поред присуства језика, уводе се и идеје, навике, уметнички укус, моралне вредности, обрасци понашања, начин живота уопштено. Само прихватање других културних образаца и вредности не би било штетно, под условом да се чува и негује домаће. Међутим, многи аутори сматрају да увођење неког елемента у један систем, па тако и културни, подразумева промену тог система у смислу губљења неког постојећег елемента. Другим речима, није штетна сама чињеница да смо почели да славимо Ноћ вештица и Дан заљубљених, али не треба да заборавимо властити идентитет и да престанемо да славимо славе, Материце, Детинце.

Закључак

Брзина развоја науке и технологија коме се сведоци у протеклих неколико деценија одражава се и на темпо којим се одвијају и промене у многим другим сферама друштва, а посебно у језику. Како се језички идентитет често поистовећује са националним и културним идентитетом, нагле промене у језику неретко наилазе на жестока противљења, а контакт са енглеским као глобалним језиком се сматра главним узроком нарушавања стандарда језика примаоца. Присуство великог броја англицизама у појединим доменима, као што су

¹⁴ „The British empire has given way to the empire of English” (вп).

маркетинг и мода, као и код појединих друштвених група, сигурно представља пример негативног језичког понашања и нарушавања језичке културе. Међутим, да ли таква појава може да угрози српски језик у целини, да утиче на његову структуру и да у крајњој линији доведе до његовог изумирања? Према ономе што се зна о језику као појави, не може. Инхерентна особина језика је да се непрестано мења, позајмљује речи од других језика. Речи постепено мењају своја значења услед контакта са другим језицима или под утицајем друштвених промена. Присуство страних речи у неком језику не мора да значи да тај језик одумире, већ да једноставно пролази кроз промене. Речи се преузимају из другог језика, а затим пролазе кроз процес адаптације, при чему могу да попуне празнину, промене своје семантичке компоненте, егзистирају паралелно са домаћим речима, утичу на значење домаћих речи, а понекад, нажалост, потпуно потисну домаћу реч из употребе.

„Англосрпски” социолект којим се служе млађе генерације обележен је израженом употребом англицизама. До његовог формирања долази било из потребе за изражавањем различитости, младалачког бунта, или, са друге стране, из помодарства, малограђанства и снобизма. У сваком случају, таква претеривања у употреби англицизама у говору појединаца или групација представљају екстремне облике језичког понашања, неприхватљиве обрасце који се могу адекватним и благовременим мерама кориговати, те као такви не представљају значајну претњу по опстанак српског језика.

Оно што, ипак, представља лош утицај је слаб квалитет превода који се све чешће среће у свим аспектима преводилачке делатности. Последице лоших превода су рогобатне, вештачке и често бесмислене конструкције које ометају комуникацију и крше норме српског језика. Подизање нивоа квалитета преводилаштва, издавачке делатности и квалитета медијских садржаја би стога требало да буде први и незаобилазни корак у настојањима да се лоши утицаји енглеског језика на српски сведу на минимум.

Имајући у виду комплексност проблематике контакта између језика и нарочито неодвојивост лингвистичких од социолошких и других импликација, постаје јасно да се питању присуства енглеског у српском не може приступати једнострано, из перспективе само једног чиниоца. Свиђало се то некима или не, чињеница је да се утицај енглеског језика и англофоне културе не може избећи. Енглески језик је ресурс неопходан за остварење најразличитијих потреба појединца и заједнице. То је потенцијал који се може искористити с циљем професионалног развоја, приступа научним сазнањима, упознавања других култура и другачијег начина живота, отварања нових погледа на стварност, а изнад свега, с циљем међусобног разумевања, толеранције, сарадње и помирења различитости. У исто време, свест о важности неговања властитог језичког и културног идентитета намеће се као значајна противтежа доминацији енглеског језика и процесу глобализације. Чини се да је кључна реч у оваквим сложеним односима образовање. Квалитетно образовање усмерено ка подизању свести о

вредности властитог језика, значају бриге о властитом идентитету и традицији, подизању нивоа језичке културе, али и свести о потреби упознавања других језика и култура, заједно са свеобухватно и темељно осмишљеном политиком језичког планирања и стратегије, једини је исправан начин на који мали народи треба да се носе са глобалним тенденцијама, и да их коначно окрену у своју корист.

Литература

- Билбија, Снежана В. (2015). Лингвистичко представљање пресупонираног знања у вијестима као стратегија да се локално тумачи глобалним и обратно. У: „Наука и глобализација“, Зборник радова са научног скупа одржаног 17–19. маја 2013. (21–31). Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.
- Brahmeshanada, S. (1999). *Globalization: Challenge and Response*. Vedanta Kesari. Mylapore, Chennai-4. Adhyaksha Sri Ramakrishna Math II-2M 3C-3-2010 ISBN 81-7120-897-5 ? special issue.
- Бугарски, Р. (1991). *Увод у општу лингвистику*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Бугарски, Р. (2003). *Језици*. (2. изд.) Београд: Чигоја штампа: XX век.
- Бугарски, Р. (2005). *Језик и култура*. Београд: Библиотека XX век.
- Collins, M. (2015). The Pros and Cons of Globalization. The Forbes. Preuzeto sa: <http://www.forbes.com/sites/mikecollins/2015/05/06/the-pros-and-cons-of-globalization/#40486ce42170>. Датум приступа: 3.12.2016.
- Crystal, D. (1997). *English as a Global Language*. (2nd ed. 2003). New York: Cambridge University Press.
- Филиповић, Р. (1990). *Англицизми у хрватском или српском језику: поријекло, развој, значење*. Загреб: ЈАЗУ Школска књига.
- Филиповић, Р. (1986). *Теорија језика у контакту: увод у лингвистику језичких додира*. Загреб: ЈАЗУ Школска књига.
- Graddol, D. (1997). *The Future of English?—A guide to forecasting the popularity of the English language in the 21st century*. London: The British Council. Preuzeto sa <https://www.britishcouncil.jp/sites/default/files/eng-future-of-english-en.pdf>. Datum pristupa: 4.12.2016.
- Кристал, Д. (2003). *Смрт језика*. Београд: Библиотека XX век (превела са енглеског Александра Бајазетов-Вучен). *Language Death 2000* Cambridge University Press.
- Мишић-Илић, Б. и Лопичић, В. (2011). Прагматички англицизми у српском језику. У: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, вол. 54(1): 261–273*.
- Phillipson, R. (1992). *Linguistic Imperialism*. Oxford: Oxford University Press.
- Прћић, Т. (2004). О англицизмима из четири различита, али међуповезана угла, У: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, Нови Сад.
- Прћић, Т. (2006). Глобална англоЦООЛтура и њен утицај на синонимију српског језика. У: Љ. Суботић (ур.). *Сусрет култура*. Зборник радова. Нови Сад: Филозофски факултет, 529–535.
- Стевановић, Ј. (2015). Утицај страних језика на изражавање младих: питање глобализације или недовољно развијене језичке културе. У: „Наука и лобализација“, Зборник радова са научног скупа одржаног 17–19. маја 2013. (425-436). Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.

- Тошић, Т. и Палибрк, И. (2015). Енглески у глобалу? У: „Наука и глобализација“, Зборник радова са научног скупа одржаног 17–19. маја 2013. (63–70). Пале: Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву.
- Вујаклија, М. (1980). *Лексикон страних речи и израза*. Београд: Просвета
- Weinreich, U. (1968). *Languages in contact: Findings and Problems*. The Hague: Mouton Publishers.
- Weinstein, M. M. (2005). Introduction. In, G. J. [John](#), F. and [Calomiris](#), C.W.: *Globalization: What's New*. Edited by Michael M. Weinstein. New York Chichester West Sussex: Columbia University Press.

Vesna Cvjetinović

ON SOME ASPECTS OF THE PRESENCE OF ENGLISH IN SERBIAN

Summary

The paper presents a discussion of positive and negative aspects of the contact between English and Serbian, taking into consideration both linguistic and nonlinguistic facts and factors. The attitudes towards English as a global language vary widely, from those who emphasize the need for open communication, stronger connections and cooperation among different nations, to those who find that the presence of English seriously threatens minor languages and national identities. Positive effects of the contact between English and Serbian include the cases where anglicisms expand the vocabulary and diversify synonymous relationships, together with discovering the ways in which the interaction between language and thinking in one language is reflected in another language and improving cognitive capacities. Negative aspects include the use of unjustified anglicisms, the overuse of anglicisms by certain social groups, the overuse of English in certain domains, and poor translations from English into Serbian. Therefore, to regard the presence of English in Serbian as something a priori negative would be wrong, just as it would be wrong to aspire to total linguistic purity of any language. Instead, greater efforts should be directed towards improving the quality of education, translation practice and publishing, as well as towards adequate language planning and strategies, in order to minimize the negative effects of the so-called “Angloserbian”.

Keywords: *anglicisms, Serbian language, language contact, globalization*